

Otík spálil se pohledem o ni a skočil pak po ní s křepkostí jakoby již mladého muže, schvátit ji do náruče a nesl ji přes dvůr pod kolnu, kde ji vysadil do starého vozu, do hlubokého sedadla, v němž kdysi sedávala Adélka se svými dvěma panama. Vzpomněl si nyní letmo na ty dvě panny a přišlo mu to náhle k smíchu. Něha dlouho zadržovaná a spořená na Adélce jako by protrhla hráz a provalila si cestu v jeho nitru. Přisedl k Bětce, objal ji pevnými pažema a několik horkých polibků sprchlo na rozpuklé rty udiveného děvčete.

„Ty budeš, Bětko, nyní má princezna. Chce se mi sloužit a nemám komu; musil jsem si tě vyvolit.“

Stařec sebevrah

Vysoký, kostnatý, velké šedé oči zahleděné před sebe, oškubaný vrbový prut v ruce a údy tak nějak neskladné, jako by patřily dřevěnému panákovu, a přece do sebe složené: tak sedí na kupce uschlého bláta vyloveného z louže. Je to husopas; a husy stojí na jedné noze nebo leží na zemi, a i ony jsou nějak dřevěné. Jako by byl vytryskl odkudsi nějaký pramen hrůzy, vylil se a zmrazil v své oblasti všecko: i husopasa, i jeho zvířata.

Jdeš blíž a vidíš dva strakaté šňupavé šátky na jeho zápěstích. Něco víc než týden tomu, co se pokusil o sebevraždu. Podřezal si žíly k ránu ve své studené, plísni pokryté komůrce, když byl celou noc nezamhouřil oka a když se byl několikrát přemodlil růženec; vyklouzl mu z rukou krví ještě slizkých. Byl to umně řezaný růženec; co zrnko, to okvěť růžové. A každé zrnko, položil-lis je na vodu, rozvilo prý se jako skutečná šípková růže. Ale krev, která na ně vytryskla, nejenže jich nerozvila, ale slepila je přímo v jakési temně granátové bobule, ne nepodobné drobným višním.

Před několika týdny stalo se mu to, čeho nemohl přenést přes srdce. Selhal po prvé v životě při práci. Selhalo jeho tělo, zradilo jej jeho tělo. Nakládali snopy obilné na žebříňák, a jak vznesl podávkami těžký snop na vůz vysoko naložený, zatočila se mu hlava, podklesly mu ruce, a on zvrátil se s ním těsně vedle koní; a byl po prvé v životě předmětem půl posměchu, půl soucitu mladé chasy. Stále slyší, jak zaduněla země pod ním,

jako by to byl mlat, a ne strnisko. Jako by se mu od té chvíle brouk v uchu nasadil a vířil stále stejnou písničku: bzzz... buch... bác. A znova: bzzz... buch... bác... Kde je doktor, který mu vytáhne toho brouka z ucha? A když ležel na zemi, první, co uzřel, byly rousnaté nohy koní, jejich nízká klenutá břicha a dlouhé, černé žíněné ohony, tak klidně pošlehávající jejich boky. Ani lístek se nepohnul, ani muška nezabzučela nad jeho pádem. Jen ty dlouhé černé ohony koňské pošlehávající je tak nedbale-lhostejně po bocích... Tak líně, tak nedbale-lhostejně. Vidí je stále před sebou, ať má oči zamhouřené, ať je má otevřené. Kde je doktor, aby mu je vyňal ze zraku?

A to jitro po tom dni to udělal, když se byl promodlil celou noc modlitbu za šťastnou smrt, kterou si našel ve svých ohmataných modlitebních knížkách s bílým, otřelým plechovým Kristem na odřených kožených deskách. Nemohl se nikdy vynadivit kráse té práce: Kristus jako byl by napjat na kříži skutečnými hřeby, které jako by rostly z dolíčků rukou i nohou. Dovedl na něj hleděti, pokud býval zdrav, v neděli odpoledne celé hodiny, když byl nasypal koním obroku; tu se položil naznak na šalandu a v jakémisi slastném opojení, necitě času a jeho tíhy, jen zíral a zíral... A také tuto noc v přetěžkém svém položení sklapl co chvíli modlitební knihu a hleděl na plechového Krista jakoby vyplouvajícího z temnot v těkavém přeletu světla, které vydávala lojová svíčka v stájové lucerně postavené na stůl; a také starýma těžkýma rukama několikrát po něm přešel, jako by ho chtěl dopřáti i hmatu a pokochat se jím i hmatem. Ale vzpamatoval se vždycky brzy a zastyděl se, jako by se přistihl při hře, když přece ležela mu na hrudi již ta temná hrůza, která se propalovala stále hloub a hloub, jako by to byl oheň, a ne kámen. A když již byl ten plamen tak hluboko, že mu svíral plíce jakoby železnou obručí, rozhodil ruce, vyskočil z postele a chopil se dlouhého řeznického nože, který byl dlouho večer brousil na ocílce, a rozdíral si vztekle žíly, zatínaje bezzubá ústa bolestí, a přece s pocitem jakési úlevy...

Ale bylo již jitro a lucerna na stole svítící jej prozradila. Byla

nápadna služce, která šla ke kravám. Co to, že starý Ondřej svítí? *Ještě* svítí? Nebo *již* svítí? Ale vždyť zjitra nikdy nesvítí! A jata zlou předtuchou, zabouřila na dveře. A když, v polobezvědomí již, odpovědí na ty nárazy slabě zastenal — „jako by štěně zavrňelo, na mou duši, jako by štěně zavrňelo,“ vypravovala později Bětka lidem —, svolala Bětka ostatní chasu. Vnikli do jeho komůrky, omyli jej z krve, zavolali starého felčara s bílými sumčými vousy. A ten jej obvázal, potřípaje nad ním svou ježatou hlavou a šišlaje stále svou nedokončenou otázku: „Ale šlovíšku, šopak? našpak...?“

A nyní tedy sedí zde, do prázdna jaksi vyjevený, na hromádce uschlého bláta a mžourá tupě do odpoledního slunce. Degradovali ho z dělníka na husopasa; a děti, plaché, uhýbají se mu, rozprchávají se před ním do půlkruhu, vyhošťují jej ze své společnosti; a podivno, i jeho zvířata, jako by něco tušila, nemísí se s ostatními zvířaty — je to snad směšné, ale je tomu přece tak.

Pokládá to za spravedlivý trest, který přijímá mlčky, bez reptání; za následek své porážky. „Naplít, naplít na tebe,“ honí se mu stále šedivou hlavou. Byl v mládí voják, sloužil u švališérů, nemazlili se s ním a on nevykl mazlit se sám se sebou. „Špangle, špangle,“ kmitá mu stále hlavou, „špangle až do smrti. Byls nehoden nože, proto špangle, špangle.“

„A to všecko proto, že ses tu noc tolikrát zadíval na plechového Krista Pána. Zakoukal ses a čas utekl. Hrál sis a prohrál jsi všecko.“

A náhle cítí, jako by mu něco kamenělo v hrudi: vztek na tu jedinou radost, kterou měl v životě: na to zahledění se na umný reliéfní plechový krucifixek na ohmataných kožených deskách starých modlitebních knih, na to zálibné zrakové i hmatové prodlévání na něm i na krásně řezaných zrnkách svého dědovského růžence. I ty, cítí nyní, připoutávaly si ho příliš, i těm příliš podléhal, i ty si jej podmanily a odvedly ho od jeho přísného cíle. A jakýsi temný zavilý vztek se v něm zdvíhá na tuto jedinou dvojí radost jeho života. Vidí ji v tu chvíli a nenávidí ji

84 v tu chvíli jako nejdábelštější rozkošnictví, jako nejsmyslnější neřest. A dvě sporé slzičky, hořké hořkostí celého dlouhého pustého života, promačkávají se mu z tvrdých kornatých očí.

Postilión smrti

85

Byl to kostnatý chlap, jemuž nescházelo mnoho do šesti stop, ten Horáš, který byl postiliónem na zapadlé poštovské stanici, složené ze slavného historického zámku a zcela malé dědiny. To hnízdo leželo v hustých lesích na stoku dvou horských řek, jaksí mimo všechny cesty a trati života. Jako by to byl ostrov pominutý časem a jeho tokem; pohřebiště mocných knížat, jako by byl celý také trochu hrobkou rozežiranou vlhkou plísní. Všecko, co tu žilo — a nebylo toho právě mnoho —, žilo ve stínu starého zámku a patřilo k němu jako jeho živé nebo mrtvé zařízení. Majetkem zámku byly i ty úřednické rodiny polní i lesní správy, i to služebnictvo zámecké, i ta čeládka dvorská.

Málokdo věděl, kdy a jak sem zapadl Horáš. Málokdo věděl, že se sem přišel pohřbit ten chlap, jehož život předtím byl sám plamen a smolný dým a kouř prostoupený chvostem jisker. Nebylo na beskydských horách nepokojnějšího chlapa, obávanějšího rváče a nebezpečnějšího pytláka nad Horáše, pokud byl mladý. Chlap rovný jako jedle a šumný jako bříza, měl v zbojnické tváři smutné melancholické oči zvířete nad tlustými rty, skrojenými tak lakotně, že byly skoro vyšpulené, odkrývající bílý dravčí chrup; těch melancholických smutných očí! Kolik žen zmámily v městečkách a po dědinách, kdo by doved spočíst?

Až i je jednou zmámila v okresním městě drobná, zdánlivě plachá dívka v zájezdni hospodě na předměstí, zlatovláska s vlhkou září v očích přicloužených dlouhými řasami, rozsvícených